

ד' בשבט תשע"ו, 14.1.2016

גיליון מס' 492

פרשת בא

יוציאנו מעבדות לחירות

מאת רחל קרן. קיבוץ עין הנצי"ב

אם נבחן את תכלית המצוות הראשונות בהן נצטוו ישראל, נגלה שאינן עוסקות רק במתן הנחיות לקראת הפסקת השעבוד, אלא בעיקר, בעיצוב תודעה של חירות:

- א. "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם" (י"ב,ב) – ביסוד כל תרבות מצוי "לוח" – מעגלי חיים, מעגלי שנה, אשר אליהם מתחברת תודעתו התרבותית של כל יחיד המשתייך לעם, ובכך מתבטאת חירותו ובחירתו בשייכות זאת.
- ב. "וַיִּקְחוּ לָהֶם, אִישׁ שָׁה לְבֵית-אָבִתּוֹ-שָׁה לְבֵית" (י"ב,ג) – זבח המשפחה, בניגוד לתרבות בה חיו עד כה. המצוות הקשורות בלקיחת השָה, שהוא "אלוהי מצרים" – לקיחתו בעשור, הפקדתו במשמרת ארבעה ימים, קביעת המנויים ואיסור אכילת הערלים ממנו, משיחת הדם על המשקוף ועל המזוזות – כל אלה מייצגים כמה רבדים במשמעות המושג חירות: חוקים ייחודיים של העם; ציות לדבר ה' ואמונה שאכן ייגאלו; בחירה להיות עבדי ה' ולא עבדי מצרים, ובנוסף – ברית המילה כתנאי לאכילת הפסח. התורה מונה כאן אוסף של ביטויים לחירות בגיבוש הזהות.
- ג. "וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזִכְרוֹן!" (י"ב,ד) – החידוש הגדול הוא ביצירת הזכרון ההיסטורי הקולקטיבי. ביטויים חדשים שמופיעים בפרק י"ב לראשונה: "מִקְרָא-קֹדֶשׁ" (ט"ז); תאריכים (י"ח), וכן: "וַיִּנְכַּרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מְעַדַת יִשְׂרָאֵל" (י"ב,ט) – "סביב הפסח נקבעת זהותו של כל יחיד – מי שייך לעם ישראל, ומי מוציא עצמו מן הכלל. ובהקשר לכך נזכרים לאורך כל הפרק המושגים גר, אזרח, ערל ו"עַדַת יִשְׂרָאֵל" (י"ב,ב).

מן המצוות אנו למדים שחירות היא תהליך עיצוב ההשתייכות על ידי בחירה של האדם בדרכים המסוימות שנקבעו ע"י הקב"ה: תרבותו של האדם, זמניו, הקשריו החברתיים, מותר ואסור וכו'. המדרש בשמות רבה (י"ט,ז) מציג שתי גישות לגבי יחסו של עם ישראל למצוות שניתנו לו. ר' שמעון בן חלפתא – רואה אותם נענים מיד, ואילו חכמים מציגים את הקושי הגדול בשינוי שנדרש מהם:

"זאת חֻקַּת הַפֶּסַח" (י"ב,ג) א"ר שמעון בן חלפתא: כיון שיצאו ישראל ממצרים אמר הקב"ה למשה: הזהר לישראל על מצות הפסח "פֶּל-בֶּן-נֶכֶד, לא-יאכל בו וְכַל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת-כֶּסֶף-וּמִלֶּתָה אֹתוֹ אֲזַי אֵיכָל בו" (י"ב,ג) – מ"ד). כיון שראו ישראל שפסל לערלים לאכול בפסח, עמדו כל ישראל לשעה קלה ומלו כל עבדיהם ובניהם וכל מי שיצא עמם שנאמר: "וילכו ויעשו בני ישראל...". משל למלך שעשה משתה לאוהביו. אמר המלך אם אין סימנטרי (סימן, אות) על כל המסובין, אל יכנס אחד מהם לכאן. כך האלוקים עשה משתה של צלי אש ומצות ומרורים מפני שגאלן מן הצרה, אמר להם: אם אין חותמו של אברהם בבשרכם לא תטעמו ממנו. מיד כל הנולד במצרים נימולו

לשעה קלה. עליהם נאמר: "אֶסְפוּ לִי חֲסִידֵי פָרְתֵי בְרִיתִי עֲלֵי זֶבַח" (תהילים נ). ורבותינו אמרו: לא בקשו ישראל למול (בעת שהיו) במצרים, אלא כולם בטלו המילה במצרים חוץ משבטו של לוי... והיה הקב"ה מבקש לגאלן ולא היתה להן זכות. מה עשה הקב"ה? קרא למשה וא"ל: לך ומהול אותם... והרבה מהן לא היו מקבלין עליהם למול. אמר הקב"ה שיעשו הפסח. וכיוון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לד' רוחות העולם... והיה ריחו הולך... נתכנסו כל ישראל אצל משה אמרו לו: 'בבקשה ממך האכילנו מפסחך', מפני שהיו עייפים מן הרית. היה אומר הקב"ה: אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלים שנא' "זאת חוקת הפסח". מיד נתנו עצמם ומלו ונתערב דם הפסח ודם המילה והקב"ה עובר ונוטל כל אחד ואחד ונושקו ומברכו, שנאמר "וְאָרְאָה, מִתְבוֹסְסֶת בְּדַמֶּיךָ; וְאָמַר לְךָ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי, וְאָמַר לְךָ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי" (יחזקאל טז); חַיִּי בדם פסח, וחַיִּי בדם מילה.

המדרש מדבר על דור יוצאי מצרים וגם אודות זמננו אנו. עיצוב הזהות של העם כרוך בדרישה להיות בני חורין, להשתחרר מאימת מצרים ומתרבותה, ולבחור להיות עבדי ה'. אותן מצוות גדולות שנתנו לעם ישראל בראשיתו – הן אלו הנשמרות עד היום הזה בכל חלקי עם ישראל. גם מי שאינו חי את חייו לפי הלוח העברי, בכל זאת חג את חגיו לפיו, ומעל כולם את "סדר פסח". וילדי ישראל נימולים ונכנסים בברית, גם בחברה שבדרך כלל מנוכרת לתורה ולמצוות. הקריאה הגדולה של "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם" – מצווה אותנו לשמר ולחזק את אותם החיבורים ההופכים אותנו לעם ישראל. לקיבוץ הדתי יש מקום חשוב מאד ביציאה אל מחוץ לקהילותיו, וביצירת שיח מחבר שיסודו בהדגשת הזהות המשותפת.

רחל קרן. חברת קיבוץ עין הנצי"ב. ראש בית המדרש במדרשת עין הנצי"ב.

נשואה לגדליה. אם לשלושה וסבתא לארבעה.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il